

220. САСТАНАК СЕКЦИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ МЕДИЦИНЕ СРПСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА
САЖЕТАК ПРЕДАВАЊА

СРПСКА СРЕДЊЕВЕКОВНА МЕДИЦИНА
Др Зоран Ваџић

Српска средњевековна медицина представља преплет народне, канонске верске медицине и научне медицине која се развија под утицајем византијске и медицине латинског Запада.

Народну медицину чине обреди којима је циљ био да се умилоствиве или одагнају демони болести (магијска медицина) и пракса употребе биљака у лечењу (хербална медицина). Према веровању које је било присутно код свих старих народа, па и Срба, болести код људи изазивају демони, најчешће тако што уђу у човека. Да би се оболели излечио било је неопходно да се зли демони изгнају из њега, па се лечење углавном сводило на егзорцизам, који се обављао магијским радњама (враџбинама, молитвом и жртвом) уз употребу биљака које су имале апотропајонску моћ. Стари Срби су имали развијен култ биљака које су коришћене за лечење болести и рана, али и за заштиту од демона болести и злих сила уопште.

У хришћанској антропологији грех је једини узрок свих болести. Основ за излечење је излазак из греха, што се постиже редовним постом, покајањем, исповешћу и причешћем. Други методи су молитва за здравље, помазање светим уљем, целивање чудотворних икона и светих моштију.

Под утицајем Византије развија се медицина и оснивају болнице у средњевековној српској држави. Свети Сава оснива болнице у Хиландару (1199) и Студеници (1208). Стефан Дечански, оснива 1330. болницу у манастиру Високи Дечани, са четири специјалистичка одељења. Краљ Милутин је 1308. у Цариграду, подигао болницу код манастира Светог Јована Продрома. Списи из помоћних медицинских наука постајали су доступни Србима превођењем дела византијске медицинске књижевности која је била намењена ширим круговима образованог друштва (она поред упутстава за лечење болести садрже и практичне поуке о чувању здравља).

У скрипторијуму библиотеке манастира Хиландара преводе се и преписују и лаичке књиге из области примењених наука, тј. научне и народне медицине и фармакологије. Најзначајнија књига из овог корпуса је *Хиландарски медицински кодекс бр. 517* (ХМК).

Ђорђе Сп. Радојичић је, приликом проучавања фонда хиландарске библиотеке, 1952. године, запазио да за „историју наше медицине има важних текстова. (...) Један већи рукопис, од 204 листа, сачињава *Беседа от познанија болести по пипању жил.*“ Детаљнијим изучавањем утврђено је да се у ХМК налазе списи који се могу груписати у следеће области: Етички спис, Дијагностички списи, О огњицама, О заразним болестима, Терапијски списи и Фармаколошки списи.

Рукописи сабрани у ХМК су највећим делом преводи класичних дела професора Медицинске школе из Салерна, настајали у периоду од 13. до 16. века.

Кодекс је од изузетног значаја за историју српске медицине, јер се њиме доказује: (1) да је наша медицина средњег века заснована на научним постулатима тадашње европске медицине; (2) да су српским лекарима током средњег века била доступна научна медицинска достигнућа латинске Европе; (3) да су се са тим достигнућима могли упознати на свом језику, што је била реткост у средњевијековљу када су латински и грчки били званични језици свих наука, па и медицинских; (4) пуноћу лексичког богатства српског језика, када је у питању терминологија у области анатомије, физиологије, патофизиологије и фармакотерапије.

Хиландарски медицински кодекс је значајан и за европску историју медицине, јер представља једини познати примерак велике збирке медицинских списа салернско-монпељеске школе написан на народном језику.